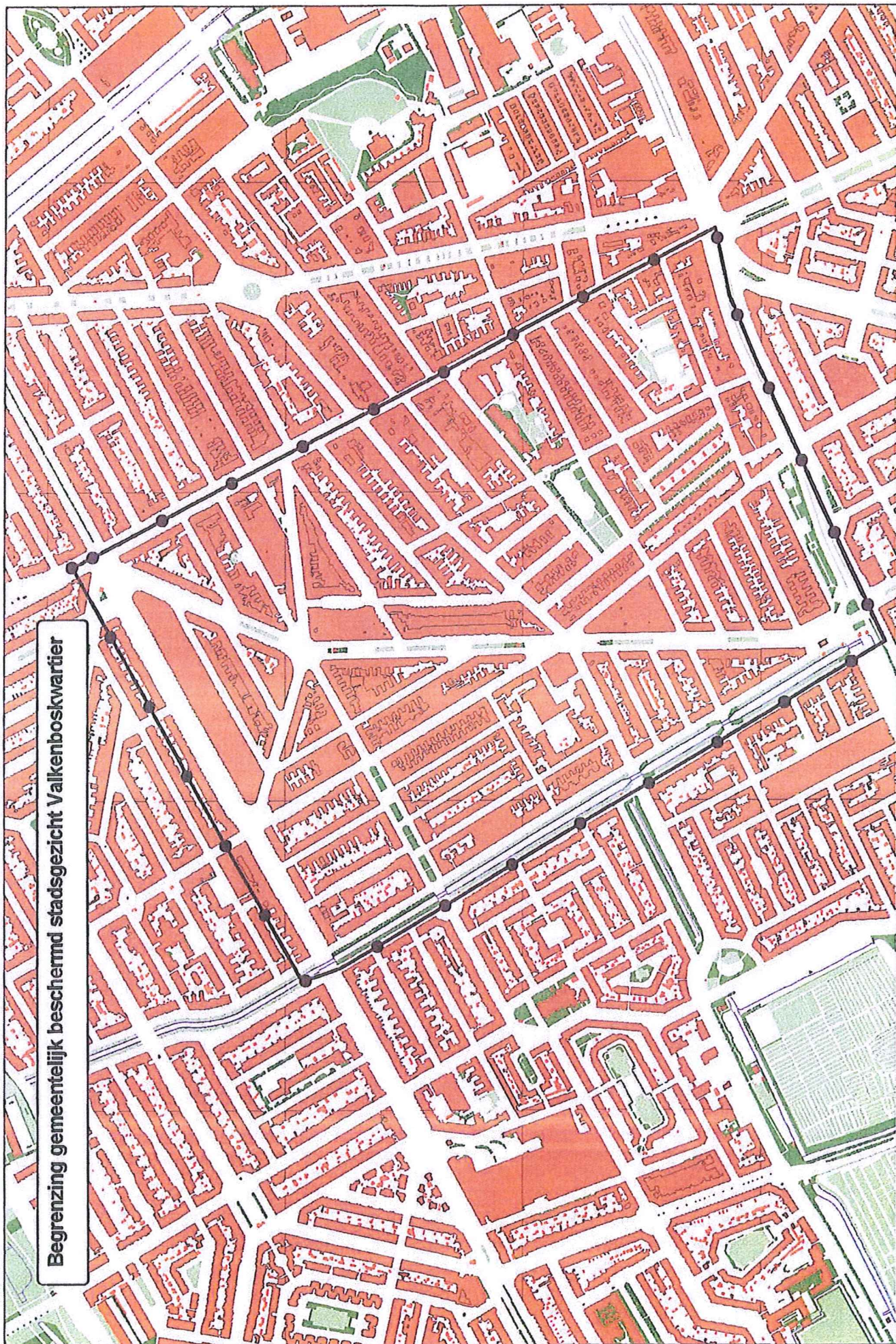

VALKENBOSKWARTIER

Begrenzing gemeentelijk beschermd stadsgezicht Valkenboskwartier

rv 38

Dienst Stedelijke Ontwikkeling
nr. DSO/2002.84
RIS 93445_020208

Den Haag, 8 februari 2002
Aan de gemeenteraad

Aanwijzing gemeentelijke beschermde stadsgezichten.**Inleiding**

Sedert de vaststelling van de notitie Monumentenzorg 1995-2005 ("Zicht op stadsgezicht en monument 3") in 1995 informeren wij jaarlijks de commissie Verkeer, Binnenstad en Beschermde Stadsgezichten aan de hand van de Voortgangsrapportage Monumentenzorg over de vorderingen, ontwikkelingen en toekomstplannen binnen de Monumentenzorg. Bij de behandeling van de Voortgangsrapportage Monumentenzorg 1999 op 15 december 1999 stemde genoemde commissie in met ons voorstel om met betrekking tot vijf gebieden de aanwijzingsprocedure tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht in gang te zetten. Het gaat daarbij om het Zeeheldenkwartier, de Vogelwijk, het Laakkwartier, het Regentessekwartier en het **Valkenboskwartier** (overzichtskaart, bijlage 1). Voor de overwegingen die hieraan ten grondslag hebben gelegen verwijzen wij kortheidshalve naar de betreffende commissiebrief van 7 december 1999 (DSO992761), die als bijlage 2 is bijgevoegd. Van de vijf te beschermen gemeentelijke stadsgezichten zijn toelichtingen vervaardigd, waarin naast een omschrijving tevens de bijzondere waarden en motivatie voor plaatsing zijn opgenomen. De toelichtende omschrijvingen, alsmede kaartmateriaal met de exacte begrenzingen van de gebieden, zijn als bijlage 3 meegezonden.

Zienswijze naar aanleiding van de ter inzage legging.

De voordracht tot aanwijzing heeft conform art. 14, lid 3 van de Monumentenverordening Den Haag van 29 november 2001 t/m 9 januari 2002 ter inzage gelegen. In deze periode is één zienswijze binnengekomen van de Bomencommissie van de Wijkvereniging Vogelwijk (zie bijlage 4). De Bomencommissie stemt in met het aanwijzen tot beschermd stadsgezicht van de Vogelwijk maar vraagt in de toelichtende omschrijving voor de betreffende wijk meer aandacht voor de groenvoorzieningen en het Houtrustterrein. Voor wat betreft het groen merken wij op dat in de omschrijving de betekenis van het groen voor deze wijk op veel plaatsen aan de orde komt. In de conclusies wordt onder meer vermeld dat voor de wijk het "tuinstad-achtige karakter" typerend is, alsmede het rijklijk in de wijk aanwezige groen, zowel in de tuinen als op de pleinen en langs de straten. Deze toelichtende omschrijving is bedoeld om een algemeen beeld te schetsen van de bestaande cultuurhistorische waarden en geeft geen limitatieve opsomming van elk afzonderlijk waardevol onderdeel. Zoals door de Bomencommissie terecht is opgemerkt, is een dergelijke gedetailleerde uitwerking van het waardevol groen wel vastgelegd in de publicatie "Over bossen, parken en plantsoenen - Historisch groen in Den Haag" (VOM-reeks 2000-nr. 4). Wij zijn dan ook van mening dat er in de toelichtende omschrijving voldoende aandacht is besteed aan de waarde van het groen. Voor wat betreft het Houtrustterrein het volgende. Met de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht wordt beoogd de bestaande cultuurhistorische waarden van de tuinstadwijk Vogelwijk te behouden en te versterken. De begrenzing van deze woonwijk is gelegen langs de Houtrustlaan. Het Houtrustterrein -gelegen tussen de Houtrustlaan en Houtrustweg - was al voor de aanleg van de Vogelwijk als sportvoorziening in gebruik en behoort niet tot de oorspronkelijke aanleg van deze wijk. Daarom is het Houtrustterrein niet binnen de begrenzing van het te beschermen stadsgezicht getrokken. De stedenbouwkundige invulling van dit terrein en de aansluiting op de Vogelwijk valt buiten de reikwijdte van dit voorstel.

Rechtsgevolgen van aanwijzing.

De aanwijzing is er op gericht om de waardevolle karakteristieken binnen een gebied in stand te houden en te versterken. Het in de Monumentenverordening Den Haag voorgeschreven instrument daarvoor is het "beschermend bestemmingsplan". De in de toelichting op de aanwijzing gedefinieerde waarden kunnen door middel van een dergelijk bestemmingsplan beschermd worden. Aanwijzing van een stadsgezicht leidt niet tot individuele bescherming van de bebouwing. Het instrument "beschermend bestemmingsplan" laat dynamiek en transformatie met respect voor de waardevolle karakteristieken toe. Het bestemmingsplan richt zich op het aangewezen beschermde stadsgezicht zelf, ontwikkelingen buiten een dergelijk gezicht spelen hierbij geen rol. Aanwijzing leidt niet tot een externe werking. Naast de cultuurhistorische invalshoek wordt ook met de actualiteit van de herstructureringsopgave, zoals deze onder andere is neergelegd in "De Kracht van Den Haag. Haags plan grote stedenbeleid periode 2000-2003/4", rekening gehouden. Wij achten het aanwijzen van genoemde gebieden tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht vanuit cultuurhistorisch opzicht van groot belang. Aanwijzing bevestigt de ook bij het ontwikkelen van de herstructurerings-aanpak getrokken conclusies dat de betreffende wijken veel stedenbouwkundige en architectonische kwaliteiten bezitten en dat deze bij het beheer van de wijken behouden en hersteld moeten worden. Deze aanpak wordt onder andere vastgelegd in de wijkplannen, die voor deze gebieden zijn en worden opgesteld. Ook in relatie tot de komende wijziging van de Woningwet is aanwijzing van belang om het Welstandsbeleid aangaande de bestaande voorraad ("Het Verzorgd Gevelbeeld van Den Haag") in stand te houden. Na afronding van de aanwijzingsprocedure zullen conform de in 1999 vastgestelde beleidsnotitie "Bouwen en behouden in beschermde stadsgezichten" voor de betreffende gebieden ordekaarten worden vervaardigd aan de hand waarvan op termijn de bestemmingsplannen zo nodig in conserverende zin zullen worden aangepast en het

welstandstoezicht zal worden aangescherpt.

De kern van het beleid uit genoemde notitie is de nadere ordening naar cultuurhistorisch gehalte in drie ordes. Hierdoor is het mogelijk het beleid te concentreren op die straten en gebieden die in hoge mate de cultuurhistorische waarden van het betreffende gezicht vertegenwoordigen. Het voordeel van de aanwijzing van een stadsgezicht en het daaraan gekoppelde rechtsgevolg c.q. beleid is, dat een en ander er toe zal leiden dat bij het beheer en de transformatie van een wijk de waardevolle karakteristieken als uitgangspunt worden genomen, zodat de stedenbouwkundige en architectonische cohesie kan worden gerespecteerd. Het nadeel van aanwijzing is uiteraard het "spiegelbeeld" van het genoemde voordeel. Het scala van ingrepen in waardevolle stedenbouwkundige en architectonische ensembles wordt door de aanwijzing beperkt, aangezien immers de genoemde cohesie centraal staat. Het blijft echter altijd mogelijk om in een brede afweging van belangen via gangbare procedures van het vastgestelde bestemmingsplan af te wijken. Zo zal uiteraard ook in de te beschermen stadsgezichten de uitvoering van lopende en toekomstige planvorming in het kader van de herstructureringsaanpak mogelijk blijven. Doel van de aanwijzing is immers niet het bevriezen van de huidige situatie maar zorg dragen voor behoud van de stedenbouwkundige en architectonische samenhang. Vernieuwingen blijven altijd mogelijk en zijn zelfs noodzakelijk voor de leefbaarheid en kwaliteit van de wijken. Door bij sloop/stedenbouwkundige vernieuwing de huidige stedenbouwkundige en architectonische "cohesie" binnen een wijk als uitgangspunt te nemen, zoals bij de lopende planvorming voor het Regentesse- en Valkenboskwartier en Laakkwartier is gebeurd, blijven het eigen karakter en identiteit van de wijk behouden.

Gezien het vorenstaande stellen wij u voor, gelet op het advies d.d. 6-02-2002 van de commissie voor Verkeer, Binnenstad en Beschermd Stadsgezichten (SP: stem voorbehouden, overige fracties: vóór, hr. Daskapan: afwezig), het volgende besluit te nemen:

De raad van de gemeente Den Haag,

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders,

Besluit:

de wijken Laakkwartier, Regentessekwartier, Valkenboskwartier, Vogelwijk en Zeeheldenkwartier op grond van artikel 14 van de Monumentenverordening Den Haag aan te wijzen tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht.

Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van

De secretaris,

De voorzitter,

De bij dit voorstel behorende kaart ligt voor de raadsleden in de leeskamer (map nr. 15) en voor een ieder in het Gemeentelijk Informatiecentrum aan het Spui 70 ter inzage.

Burgemeester en wethouders van Den Haag.

De secretaris,
D.M.F. Jongen.

De burgemeester,
L.E.J. Engering-Aarts, lo.

Valkenboskwartier

Inleiding

Het Valkenboskwartier is zowel stilistisch als stedenbouwkundig te splitsen in twee delen met als grens de Valkenboskade.

Het deel van het Valkenboskwartier dat in deze beschrijving aan de orde komt betreft het gerealiseerde uitbreidingsplan van ir. I.A. Lindo uit 1903. Het ligt ten zuidwesten van het centrum en wordt omsloten door de Valkenboskade (westzijde), de as van de Loosduinseweg, de as van de Beeklaan en de achterzijde van de bebouwing aan de noordzijde van de Laan van Meerdervoort.

Algemene inleiding

De wijk, gelegen in de vroegere Mientpolder, dankt haar naam aan de voormalige buitenplaats Valkenbosch op de kruising van de Valkenboskade en de Mient (afgebroken in 1857). De Beeklaan vormde de grens tussen de Mientpolder en het zogenaamde Kleine Veentje. In deze laatste polder waren al eerder de stadsuitbreidingen van het Zeeheldenkwartier en het Regentessekwartier gerealiseerd. Met de voltooiing van het Regentessekwartier vlak na de eeuwwisseling tot aan de Beeklaan was de toenmalige gemeentegrens met Loosduinen bereikt. In 1902 werd deze grens tot aan de huidige wijkgrens Kamperfoeliestraat/Mient/Laan van Eik en Duinen naar het zuidwesten verlegd, waardoor de stadsuitbreidingen zich op Haags grondgebied konden voortzetten. De Loosduinseweg en Laan van Meerdervoort, van oudsher paden richting het westen, vormen logische geografische begrenzingen van de wijk.

Het gebied ten noordoosten van de Valkenboskade.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Dit deel van het Valkenboskwartier is tussen 1903 en de Eerste Wereldoorlog aangelegd als woonwijk voor de middenstand en beter betaalde arbeider met her en der verspreid tevens kleine bedrijfsvestigingen.

De stedenbouwkundige aanleg is grotendeels conform het uitbreidingsplan uit 1903 van ir. I.A. Lindo, de directeur van de Dienst der Gemeentewerken, uitgevoerd. Alleen het gebied omsloten door de Weimarstraat, Valkenboskade, Laan van Meerdervoort en Fahrenheitstraat, dat tussen ca. 1910-1915 als laatste onderdeel tot stand kwam, is in een afwijkende verkaveling gerealiseerd ten opzichte van het plan van Lindo van 1903.

De in wezen nog 19de eeuwse stedenbouwkundige opvattingen van ir. I.A. Lindo worden beheerst door een verkeerstechnische invalshoek. Essentieel was een goede ontsluiting van de wijk. Deze kon zijns inziens het best worden bereikt door middel van een diagonaal door de wijk gesitueerde hoofdontsluitingsroute met hierop aansluitend secundaire assen. De kruisingen kregen een pleinachtig karakter zonder dat van echte pleinen gesproken kon worden. Lindo ging er, blijkens zijn toelichting op het uitbreidingsplan uit 1903 vanuit, dat echte pleinen niet mogelijk waren omdat de gemeente onvoldoende bevoegdheden had om de daarvoor noodzakelijke monumentale bebouwing af te dwingen.

De diagonale hoofdontsluitingsroute, de Valkenboslaan, wordt doorkruist door de secundaire assen van de Edisonstraat, Weimarstraat en de Fahrenheitstraat.

Valkenboskwartier

Pleinachtige ruimten zijn te vinden op de kruisingen van deze assen en op de aansluitingen met de Laan van Meerdervoort en Loosduinseweg. Kenmerkend zijn voorts de gesloten bouwblokken met geringe diepte en de vaak onregelmatige vorm als gevolg van het diagonale stratenpatroon.

De opzet van een groenstructuur in de brede hoofdstraten is in de Valkenboslaan en het brede deel van de Beeklaan nog aanwezig. Ook het groen in de Copernicuslaan, de Valkenboslaan, langs de Valkenboskade en op het Newtonplein behoren tot de oorspronkelijke opzet van de wijk. De uitleg van het Valkenboskwartier is in feite een voortzetting van het Regentessekwartier, waar ir. I.A. Lindo ook een plan voor de hoofdstraten had ontworpen. Een groot aantal straten dat van het Regentessekwartier uitkomt op de Beeklaan vindt zijn vervolg in het Valkenboskwartier. Door de vergelijkbare stedenbouwkundige opzet, de continuering van het stratenpatroon en het bebouwingsbeeld lopen beide wijken vloeiend in elkaar over.

Structurele en/of functionele veranderingen

De Weimarstraat kreeg al snel een belangrijke winkelfunctie, die in de loop van de 20ste eeuw verder werd versterkt. Tussen de Beeklaan en Valkenboskade kent deze straat vrijwel aaneengesloten rijen winkels.

Ook in de Beeklaan, de Edisonstraat, de Copernicusstraat en in mindere mate de Laan van Meerdervoort en de Valkenboskade is de oorspronkelijke woonfunctie gedeeltelijk vervangen door detailhandel en horeca.

Al in 1932 werd de Loosduinse Vaart tussen de Fahrenheitstraat en de Lijnbaan gedempt, in 1982 gevolgd door het deel tussen de Fahrenheitstraat en de Valkenboskade. Dit laatste gedeelte is ingericht als speelplaats met openbare groenvoorziening. Langs de Loosduinseweg en de Laan van Meerdervoort is ten behoeve van het verkeer de oorspronkelijke lineaire groenstructuur verdwenen. Het bejaardentehuis aan het Newtonplein en de nieuwbouw in de Newtonstraat geven midden in de wijk een schaalvergroting te zien.

Bebouwingsbeeld

De bebouwing van het Valkenboskwartier wordt gekenmerkt door aaneengesloten gevelwanden in de rooilijn. Slechts enkele huizenreeksen, met name in de Galileïstraat en Marconistraat, zijn terugliggend gesitueerd met voortuintjes. Het merendeel van de panden kent een opbouw van drie bouwlagen met kap of plat dak hoewel ook twee bouwlagen met kap geen uitzondering is. Vrijstaande woonhuizen komen niet voor. Evenals in het aangrenzende Regentessekwartier bezitten de bouwblokken een geringe diepte met relatief lange aanbouwen, vaak over meerdere bouwlagen, op de binnenvlechten.

Valkenboskwartier

Typologisch bestaat de bebouwing voornamelijk uit beneden- en bovenwoningen en portiekwoningen.

In het gebied waarin de Buys Ballotstraat, de Galileïstraat, de Marconistraat, de Laan van Meerdervoort en delen van de Valkenboslaan en de Weimarstraat liggen komen herenhuizen voor. Ten oosten van de Valkenboslaan tot de Valkenboskade domineert de beneden- en bovenwoning met twee deuren aan de straatzijde. Portiekwoningen komen hier incidenteel voor. De westzijde van de Valkenboslaan geeft een tegenover gesteld beeld te zien; hier is de portiekwoning algemeen. Stilistisch behoort de bebouwing tot de overgangs-architectuur. De toepassing van verblendsteen, houten erkers en details afkomstig uit de vormen taal van de neorenaissance en Art Nouveau bepalen het beeld. Over het algemeen is de architectuur sober en eenvoudig van vormgeving. Rijkere gevelwanden geven de bovengenoemde straten met eengezinswoningen te zien. De wijk bezit met uitzondering van de neogotische Heilige Agneskerk aan de Beeklaan 188 geen opvallende monumentale bouwwerken. Een opmerkelijk complex van sociale woningbouw met architectuurhistorische waarde zijn de arbeiderswoningen in de Celsiusstraat en omgeving van de architect D. Roosenburg uit 1927-1928.

Typering

Typerend zijn:

- het overwegend goed bewaarde bebouwingsbeeld uit het begin van de 20ste eeuw dat een gaaf ensemble vormt in samenhang met het stedenbouwkundige patroon naar ontwerp van ir. I.A. Lindo uit 1903,
- de bebouwingsvorm van gesloten bouwblokken van twee of drie lagen met kap of platte daken waarin de neo-rennaissance en overgangs-architectuur als architectuurstroming van sobere baksteen bepalend is voor het gevelbeeld,
- de aanleg van het Copernicusplein en het Newtonplein met groenvoorziening,
- de lineaire groenstructuren van de Valkenboslaan en het brede deel van de Beeklaan,
- de groenaanleg en het water van de Valkenboskade.

Waardering

Het Valkenboskwartier, omsloten door de Valkenboskade (westzijde), de as van de Loosduinseweg, de as van de Beeklaan en de achterzijde van de bebouwing aan de noordzijde van de Laan van Meerdervoort, is een overwegend gaaf voorbeeld van een tussen 1900 en 1915 voor de middenstand gerealiseerde uitbreidingswijk, waarvan het rechte verkavelingspatroon op de schuin doorlopende verkeersdiagonaal van de Valkenboskade kenmerkend is als ontwerp van ir. I.A. Lindo.

Goed bewaard en daardoor waardevol is het samenhangende architectuurbeeld van merendeels als "blokhuizen" uitgevoerde gevels in sobere neo-rennaissance en overgangsarchitectuur.

Belangrijke accenten in de wijk zijn de lineaire groenstructuur van de Beeklaan, de Valkenboslaan, de Valkenboskade en de open ruimte van het Newtonplein.

Valkenboskwartier

De wijk is van belang vanwege de
stedenbouwkundige, cultuur- en
architectuurhistorische waarden.